

Pellervon
taloustutkimus

Lausunto

22.1.2021

Pellervon taloustutkimus PTT:n lausunto Valtiovarainvaliokunnalle

HE 260/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle Euroopan unionin omien varojen järjestelmästä annetun neuvoston päätöksen (EU, Euratom) 2020/2053 hyväksymisestä

Yhteenveto

- Omien varojen nousu on perusteltua ja ratkaisu on Suomen kannalta onnistunut, sillä Suomen maksuosuuden kasvu on yksi pienimmistä.
- Elpymisväline on peruteltu sekä talouden elvyttämis- ja uudistamistarpeen kannalta.
- Elpymisvälineen suurimmat haasteet eivät liity sen rahoitukseen vaan toteutukseen.
- Talouden uudistaminen investoinneilla ja väliaikaisilla menojen lisäyksellä on huomattavasti haastavampaa kuin pelkkä elvyttäminen.

Monivuotisen rahoituskehityksen rahoitus

Britannian EU-ero ja tarve kasvattaa menoja valituilla painopistealueilla ovat aiheuttaneet tarpeen EU:n tulojen lisäämisestä. Neuvoston päätöksessä tämä tehdään nostamalla maksuosuuksia, vähentämällä poikkeuksia ja ottamalla käyttöön uusi muovipakkausten kierrätykseen perustuva maksuperuste.

Poikkeuksien karsimistavoitteesta huolimatta maksuosuuksiin jäi edelleen poikkeuksia. Uusia poikkeuksia on tehty myös uuteen muovipakkausten kierrätysmaksuun. Kierrättämättömään muovipakkausjätteen määrään perustuva maksuperuste on sopusoinnussa EU:n ympäristöpoliittisten tavoitteiden kanssa, mutta ei poikkeuksineen täysin tue uusille omille varoille asetettua tavoitetta varojen läpinäkyvyydestä.

Suomen maksujen nousu on perusteltua ja kokonaisuutta voi pitää Suomen kannalta onnistuneena, sillä Suomen maksuosuuden kasvu on yksi pienimmistä. Yhtäältä tämä on positiivinen seuraus Suomelle edullisista uusista

omissa varoista (muovipakkausjäte), mutta valitettavasti myös Suomen heikosta kasvupotentiaalista.

Elpymisvälineen rahoitus

Elpymisvälinettä varten EU:lle on tarkoitus antaa valtuutus lainanottoon 750 mrd (vuoden 2018 hinnoin) edestä, josta 360 mrd on elpymisvälineen lainoja varten ja 390 mrd jäsenmaille annettaviin tukia varten. Laina on tarkoitus maksa takaisin vuosina 2028-2058.

Suomen maksuosuus tuesta on 6,6 mrd euroa, jonka lisäksi tulevat korot. Korokomenoja ei vielä tiedetä, mutta nykyisellä korkotasolla ne olisivat jäämässä pieniksi.

Suomi on saamassa RRF-tuesta 1,9 mrd (vuoden 2018 hinnoin, 2,1 mrd käyvin hinnoin) ja koko elpymisvälineestä 2,7 mrd euroa. Osa tuesta jaetaan tulevan talouskehityksen perustella, joten tuen kokonaismäärä saattaa vielä muuttua. Tuen kokonaismäärä on sitä pienempi mitä paremmin Suomi onnistuu minimoimaan koronan negatiiviset talousvaikutukset.

Suomi on siis maksamassa selvästi enemmän kuin, mitä se on saamassa elpymisvälineestä. Esityksen mukaan tämä on perusteltua, koska ”Elpymisväline on poikkeuksellinen ja väliaikainen toimenpide covid-19-kriisin seurauksiin puuttumiseksi. Todennäköisesti taloudelliset seuraukset olisivat jäsenvaltioille vakavammat, jos elpymisväline jätettäisiin toteuttamatta. Elpymisväline tulee nähdä myös jäsenvaltioiden välisenä solidaarisuuden ilmaisuna, jonka toteuttamatta jättäminen haastaisi unionin yhtenäisyyden ja jopa koko olemassaolon.”

Esityksen näkemykseen EU:n elpymisvälineen ja sen rahoituksen tarpeellisuudesta voi yhtyä. Elpymisväline ja sen toteutus sisältävät kuitenkin haasteita, ongelmia ja riskejä. Ne eivät kuitenkaan liity niinkään elpymisvälineen rahoitukseen, koska myös enimmäisvastuut on rajattu. Suurempi riski liittyy elvytysvälineen toteutukseen niin, että se vastaa tarkoitustaan ja saavuttaa tavoitteensa on haaste EU:lle ja sen jäsenmaille.

Elpymisvälineen lainojen takaisinmaksu lisää Suomen EU jäsenyyden kustannuksia reilulla 210 miljoonalla eurolla vuosittain vuosina 2028-2058. Tästä kuitenkin noin 40 prosenttia on Suomen avustusosuuden lainan takaisinmaksua. Jos elpymisvälineen toteutuksessa onnistutaan, kustannus on kohtuullinen ja riski vastuista vähäinen.

Elpymisvälineen tarpeellisuus

Elpymisvälineellä haetaan sekä elvytysvaikutusta että talouden uudistamista. Kumpikin ovat perusteltuja tavoitteita. Pahin taloudellinen uhkakuva koronakriisissä oli ja on edelleen finanssimarkkinoiden kriisiytyminen. Varsinkin keväällä oli pelkona, että koronakriisistä tulee niin paha, että jo ennestään velkaantuneiden EU-maiden lainansaanti markkinoilta vaikeutuu. Velkaantuneiden maiden valtionlainojen korkojen nousu, ja sitä myötä niiden pankkien ajautuminen ongelmiin olisivat heijastuneet pahasti myös Suomeen. Elvytyspaketilla pienennetään riskiä EU-maiden ongelmista velkamarkkinoilla.

EKP on toki sitoutunut pitämään euromaiden valtionluottomarkkinat vakaina. Euroalueella rahapolitiikan harteille on kuitenkin laskettu kohtuuttoman suuri vastuu euroalueen talouspolitiikassa. Ei ole selvää, että EKP yksin pystyy estämään tilanteen kriisiytymisen kaikissa tilanteissa.

Joka tapauksessa rahapolitiikka on ollut varsin tehoton yksin työntämään talouskasvua käyntiin. Alhaiset korot eivät ole saaneet investointeja vauhtiin. Rahapolitiikka kaipaakin rinnalleen aktiivista finanssipolitiikkaa, joka lisää julkisia investointeja, jos yksityisiä ei synny.

EU kaipaa yhtenäisyyttä finanssipolitiikkaan. Yksittäisten pienten avoimien talouksien aktiivisen finanssipolitiikan hyödyt valuvat myös muihin maihin ja yhteisellä politiikalla saadaan paras teho politiikasta. Finanssipolitiikkaa voidaan yhtenäistää periaatteessa koordinaatiolla, mutta koronakriisin vaikutusten mitataava on niin suuri, että yhteiset toimet ovat perusteltuja, vaikka yhteistä finanssipolitiikkaa ei normaalioloissa voi nähdä perusteltuna. Koordinoitua finanssipolitiikkaa rampauttaisi myös se, että osalla maita se toteuttaminen olisi jo ennestään korkean velkasuhteen takia hankalaa.

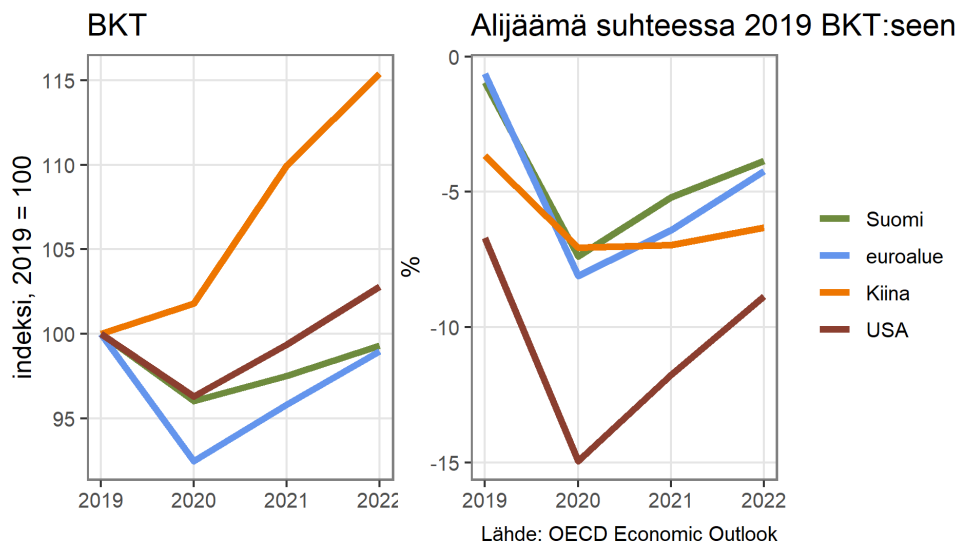
Myös maissa, joiden velkaantuneisuus ei rajoita elvytystä tai uudistuspanostuksia, itsenäiset panostuksen jäisivät luultavasti yhteisiä pienemmiksi. Näin myös Suomessa. Suomi voisi itse ottaa lainaa markkinoilta elvyttääkseen ja uudistaakseen talouttaan ilman yhteistä elpymisrahastoa. Pelkästään kotimaisin voimin toimet jäisivät kuitenkin luultavasti vaatimattomimmiksi.

Elvytyksen lisäksi EU:n talouden rakenteiden uudistamiselle on suuri tarve. Eikä Suomi ole tässä poikkeus. Finanssikriisin jälkeen tuottavuuden kasvu on ollut varsin hidasta. Siksi koulutukseen, tutkimukseen ja innovaatioihin panostaminen on tärkeää. Digitalisaatiossa on myös tehtävää. Ilmastonmuutoksen torjunta vaatii myös talouden uudistumista ja mittavia julkisia panostuksia. Vihreä siirtymä ei synny itsestään.

Elpymispaketissa on kyse myös EU:n asemasta. Koronakriisi on ollut erittäin kova isku EU maiden taloudelle. Jos EU halutaan nähdä instituutiona, joka li-

sää turvallisuuksi ja vakautta Eurooppaan, niin EU:lta tarvitaan merkittäviä toimia tässä tilanteessa. Tulevissa kriiseissä myös Suomi voi olla tilanteessa, jossa se tarvitsee apua muilta jäsenmailta.

Pakettia ei voi myöskään pitää ylimitoitettuna. Yhdysvaltojen finanssipoliittiset toimet ovat mittavampia kuin EU-maiden. Vaikka Yhdysvallat selviää pienemmällä iskulla talouteen, sen alijäämä kasvaa enemmän koronaviruksen kriisissä. EU oli kitsas elvyttämään finanssikriisin jälkeen ja sen talous toipui selvästi hitaammin kuin Yhdysvaltojen. Myös nyt Yhdysvallat on elvyttämässä selvästi voimakkaammin ja riskinä on, että EU on jäämässä lisää jälkeen Yhdysvalloista, Kiinasta puhumattakaan.

Elpymistoimien haasteet

Elvytysvälineellä pyritään sekä elvyttämään että uudistamaan talouden rakenteita. Vaikka niitä kumpaakin voidaan edistää julkisilla investoinneilla, sisältävät tavoitteet kuitenkin myös ristivetoa. Tehokkainta ja nopeinta elvytystä ovat korjausinvestoinnit, joita on nopea aloittaa ja jotka ovat varsin työvoimavaltaisia. Taloutta ei kuitenkaan uudisteta nopeilla hankkeilla, vaan se vaatii pitkäjännitteisyyttä, ja hankkeita, joita käynnistäminen vie aikaa.

Talouden uudistaminen investoinneilla ja väliaikaisilla menojen lisäyksellä on huomattavasti haastavampaa kuin pelkkä elvyttäminen. Panostamalla maalle perinteisiin kohteisiin, vahvistetaan vain olemassa olevia rakenteita, jolloin saadaan elvytysvaikutus, mutta ei uudistusvaikutusta. Panostamalla maalle liian kunnianhimoisiin kohteisiin hankkeiden epäonnistumisen riski kasvaa, jolloin uudistustavoite ei onnistu ja elvytysvaikutuskin on heikkoa.

EU:n elpymisrahaston rahojen tehokas käyttö onkin varsin haastavaa. Miten suuri panostus pystytään suunnittelemaan ja koordinoimaan nopealla aikataululla, niin että varat tulevat käytettyä tehokkaasti?

Elpymispaketin varojen kohdentamisen olisi kuitenkin syytä onnistua. Elpymispaketin merkittävä vaikutus EU-talouksien elpymiseen ja uudistumisen edellyttää, että kohdentamisessa onnistutaan kohtuullisesti. Epäonnistuminen tarkoittaa sekä EU:n jäämistä Yhdysvalloista ja Kiinasta jälkeen koronakriisin jälkeen että EU:n legitimitetin rapautumista kansalaisten silmissä. EU:n toimet pandemiaan varautumisessa ja rokotteen järjestämisessä eivät ole vakuuttaneet. Elpymispaketissa on syytä onnistua.

Lisätietoja:

Markus Lahtinen, 050 4913842, markus.lahtinen@ptt.fi

Janne Huovari, 040 164 8141, janne.huovari@ptt.fi